

คนช่างทัก

● นัย บ่อขาง

ในกระบวนคนช่างล้อเลียน หรือช่างทักถม ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่า หากใครเกินคนได้ได้น้อยนักภาษา ได้มีคำเกี่ยวกับการอุปมาล้อเลียนทักถม ที่คนได้เรียกว่า “ทัก” อยู่มากมายติดปากติดคำเอาเสียเลย ก็แทบว่าได้ บางที “ทัก” เอาเจ็บ ๆ จริง ๆ ดูเหมือนว่าการพูด “ทัก” นั้นติดปากติดคำคนพูดเสียจนชินหูคนฟัง หรือฝ่ายตรงกันข้าม ซึ่งก็มักจะพูดโต้ตอบทำนองเอาบ้างอก และการพูดทำนองนี้ถึงแม้ว่าจะดูรุนแรงอยู่บ้าง บางครั้งก็ไม่ใช่เพื่อต้อสาหาความกันนัก อาจเป็นเพราะเป็นสำนวนที่ติดปากติดคำกันนั่นเอง จึงไม่ติดอกติดใจเก็บเอาไปขิงโกรธ สำนวนทำนองนี้จึงมีมากในภาษาไทย ผู้ที่จะมีอารมณ์ขันอยู่ไม่น้อยเสียด้วย ลองพิจารณาสำนวนเหล่านี้ดู

เกี่ยวกับการกิน

- กินเหมือนแพะของ** คือ กินจนหมดเกลี้ยง
- ของ-เกี้ยว**
- กินเหมือนมีไอหนูอยู่ใน** เป็นการกินจุเหมือนคนมีท้อง ไอหนู-ไอหนู, ลูก
- กินเหมือนยัดบอก** นี้ก็กินจุเหมือนกัน บอก-กระบอก
- กินเหมือนแพะตาบอด** เป็นการกินจนนึกทีไม่เลือกกันละ หมายความว่ากินมันทุกอย่างที่มากกระทบปาก กินทำนองไม่เลือกอย่างนี้บางทีก็ว่า กินเหมือนไฟเคืองเท้า

เกี่ยวกับบรรดาพวกขโมยทั้งหลาย

- ขั้นนอกเปาะ** คือแก่งแต่ปาก ทำนองเดียวกับ ไก่นอกบ่อน เปาะหมายถึงวงล้อมเป็นสังเวียนในการชนไก่
- ขี้ให้หมาหอม** เป็นการไม่แต่ปากเหมือนกัน คือ

- พูดหลอกให้คนอื่นดีใจนั่นเอง
- แควักขุ่นให้ชาวบ้านหอม** นี้ก็เป็นประเภทปากโป้ง ไม่ตะไมว่าเรื่องของใครแม้แต่เปิดเผยความลับของตนให้คนอื่นพลอยรู้จักได้ พูดทำนองนี้เป็นทำนองเกี่ยวกับการสาวไส้ให้กากินนั่นเอง แควักคือควักหรือแกะ
- ขาดมากหวาดเงิน** พูดมากกว่าทำ คือ ดีแต่ไม่เสียแหละมาก หวาดหมายถึงกลัว
- โนราปลุกโรงเอง** นี้ก็เป็นประเภทขี้ไม่เหมือนกัน อยากโอ้อวด อยากดั่งเสียจนทำอะไรเสียเองทุกอย่าง โนวาคือ มโนรา
- ปลุกฉั่วแรกวา กวางกินแรกวาซ้อ** ไม่จนเห็นชัด ไม่จนจับได้ที่เดียวละ แรก-เมื่อ วา-วาน วาซ้อ-วานซั้น
- พูดเหมือนนกยางขี้ไส้เล** เป็นการพูดมากที่หา

สารอะไรไม่ได้เอาเสียเลย ทำนองเดียวกับพุดน้ำท่วมทุ่ง แต่การที่พูดว่า "พุดน้ำท่วมทุ่ง" ให้ความรู้สึกซึ่งผิดกับพุดเหมือนนกยางขี้ใส่เลไม่ได้ โดยเฉพาะจะกุกันในแง่ที่กล่าววาทับถมล้อเลียนผู้อื่น เล หมายถึง ทะเล

พุดเป็นเหมูลยปาก หมายความว่าพุดไม้ พุดแล้วไม่ทำจริงเพียงแต่ไม่เล่นไปเท่านั้น คำว่าเหมูลยปาก หมายถึงว่า บนบานเฉย ๆ ด้วยปากเท่านั้นคือไม่บนบานว่าจะให้สิ่งใดเพียงแต่ "เจ้าประคุณ" เท่านั้นเอง

เกี่ยวกับการทับถมว่าโง่

ขี้เต่าแบกไอ้โต หมายถึงโง่อย่างเหลือโง่ทีเดียว ไอ้โต คือ อีโตนั่นเอง

ควายเขาที่อยู่ยากชน โง่แล้วยังอยากเป็นความเสียอีก

เมล่อไม่บันเพื่อน คือโง่อยู่ได้คนเดียวนั่นเอง เมล่อหมายถึงโง่

เมล่อเหมือนนาก่อนรถไฟ นี่เป็นการโง่ที่เหมือนคนยังด้อยพัฒนาอยู่ สมัยที่ยังไม่มีรถไฟนั้นแหละเป็นการพูดทับถมว่าช่างโบราณเสียจริง ๆ คิดอะไรก็ไม่ทันเพื่อนเอาเสียเลย และช่างไม่รู้อะไรเลยจริง ๆ

เมล่อเหมือนแม่วัวไม่เจาะหมูก คือโง่มากแล้วยังไม่สามารถฝึกได้เสียด้วย หมูก หมายถึง จมูก

เบ็ดเตล็ดหัว ๆ ไป

ไข่แยงล่อง หมายถึงหาเรื่องใส่ตัวทำนองเดียวกับเอามือชุกหีบ หรือแกว่งเท้าหาเสี้ยน แต่การเอาไข่แยงล่องดูอาการจะหนักกว่ากระมัง เป็นการพูดทับถมที่นับว่าชั้นยอดจริง ๆ ไข่ คือเครื่องเพศชายหรือสัตว์ตัวผู้ แยง

หมายถึง แหย่เข้าไป

คดห่อหลบบ้าน เป็นการกล่าวทับถมว่าเห็นแก่ได้ ทำนองเดียวกับกินแล้วคายนั้นเอง คดห่อ หมายถึง คดข้าวห่อ หลบ คือ กลับ

ลาวเหมือนหมาเห่าจีน หมายถึงทำเสียงคังคังเออะอะไปหมคนั่นเอง เปรียบสำนวนนี้ระหว่างหมากับจีนที่ดูไม่ถูกเส้นกันเอาเสียเลย จีนยังตื่นตกใจหมาก็ยังเห่าการกล่าวทับถมกันทำนองนี้คิดตลอดอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน

ขัวหมาเอ็ง เป็นการอุปมาว่าเคียวเดียว เอ็ง คือ เอ็ง ทำนองนี้มีมาก เช่น ขี้ไก่ไม่ทันหยอก เป็นต้น

นั่งห้องเหมือนนกถูกหมาขยับ หมายถึงนั่งขิมหงอยอยู่อย่างซนจิตไม่มีเรี่ยวแรงนั่นเอง ห้อง คือ หงอยขยับ คือ งับ ลองพิจารณาภาพพจน์ของคำทับถมสำนวนนี้ดู

ยกแข้งยกขาเหมือนหมาเขี้ยวใส่เสา นี้ก็ทับถมว่าท่าทางไม่น่าดู แต่เป็นการพูดที่ผู้พูดรู้สึกซ้ำชั้นมากกว่าผู้ฟังคงไม่คิดอย่างนั้นเพราะว่าเอาหนักพอดูทีเดียว

นอนแอบปลวก ล้อเลียนว่านอนข้างเมียต้องแก่เป็นการกระเซ้าเย้าแหย่

เพื่อนเหมือนหมาถัน หมายความว่าจับต้นชนปลายไม่ถูก

มิดเหมือนหมาเข้าไถ คือมิดเสียจนมองอะไรไม่เห็น

เสียงอูเหมือนแมงวันตอมขี้ ทับถมว่าเสียงที่พูดนั้นช่างฟังไม่รู้เรื่องเอาเสียจริง ๆ แมงวัน-แมลงวัน

หงอนใหญ่ทว่าหัว เย้ยทำนองว่าทำอะไรเกินฐานะ ทว่า - กว่า

หอบเหมือนหมาตามพระ คือเหนื่อยเสียจนหอบ
หน้าเหมือนขว้วูดกฝน เปรียบเทียบให้เห็นว่า
หน้าปรุที่ออกจะรุนแรง การทับถมอย่างหนักได้ฟังอยู่
บ่อย ๆ เช่น หน้าเหมือนแดงไก่เจาะ ทำนองเดียวกัน
แต่ขว้วูดกฝนจะชวนขันมากกว่า แต่ขันเฉพาะผู้พูดเท่านั้น
ผู้ถูกทับถมเป็นขันไม่ลงแน่ ๆ

หยาบเหมือนนอมขพ่น นึกรุนแรงอีกนั่นแหละ
หมายถึงว่าพูดจาหยาบคายฟังไม่ได้

หึ่งห้อยได้พรก กางคกได้ทะ หมายถึงหลงตัวเอง
พรก คือ กะลา ทะ หมายถึงกะทะ สำนวนนี้คมคาย
ไม่น้อย

เหยียบหลังข้างข้างหลังหมา หมายถึงครั้งแรก
คู่โก่เกมีหน้ามีตา คู่เป็นผู้มีศักดิ์ แต่ที่แท้ไม่ได้เป็นเช่นนั้น
เลย คือ ตีตอนต้นร้ายตอนปลายนั่นเอง

เอาป่าไปตรันวานหมี่ เป็นการหาเรื่องใส่ตัวอย่าง
ซนคิดเส้าหาเรื่องจริง ๆ ตรัน คือ ตัน หรือยัน วาน หมายถึง
ถึงทวานหรือถัน ตรันวานหมี่ เป็นทำนองเดียวกับเข้าแบก
งาช้างในสุภาวศิพระร่วงนั่นแหละ

วลาฯ

เพื่อเป็นการยืนยันว่ามีสำนวนทับถม ด้อยเสีย อยู่
มากในภาษาไทย ลองดูที่นำไปเป็นเพลงร้องเรือของชาว
ใต้บ้าง

ลูกสาวเหอ
ใครใช้ใครเซ
เป็นปลาไม่เลือกเหยื่อ
เหมือนเรือหน้าท่า
เล-ทะเล

ลูกสาวบ้านชายเอ
เหมือนเรือหน้าท่า
เป็นเรือไม่เลือกสินค้า
ใครได้ใครมาเซ
เซ-ข

ลองได้พูดทับถมว่าเหมือนเรือหน้าท่า ก็จะเป็นอย่าง
นี้แหละ

แม่ตัวเหอ
หังดุกจะไหว
เหวยเหวยแม่ตัว
หังรายจะเจียงไล่ไฟ

ร้วร้ว-อยู่ไม่นิ่ง
เฉย - ผ่า

ร้วร้วเหมือนครกเขือไม้
หังรายจะเจียงไล่ไฟ
ครกเขือเถาไทย
หังสองสามทีแตก
ครกเขือ-สากเขือ
หัง-ตำ

ออกจะร้ายแรงทีเดียวลงว่า ได้เปรียบแม่ตัวเช่นนี้
เห็นจะเจ็บใจทรง "ร้วร้ว" กระมัง

ต้นม่วงคันเหอ
สาวสาวทุกวัน
กลางคันไม่ได้หลับ
คันยิ่งทวาทอน
ยิ่งทวา-ยิ่งกว่า

ต้นม่วงคัน
คันยิ่งทวาทอน
กลางวันไม่ได้นอน
แต่ก่อนไม่เคยเห็น

เปรียบเทียบกับบอนแล้วว่าแต่ก่อนไม่เคยเห็น
(เป็นอย่างนี้)

ลำเจียกเหอ
อ้เถานันปากเบือก
สงสารพวกแม่มาย
เข้าเข้าตุหอมหวาน

อ้เถานัน-แม่คนน
วาน-ทวาร, กน

อ้สาวต้นลำเจียก
เขวเขาดูหอมหวาน
ไปเก็บดอกไม้มาโรมวาน
สงสารดอกลำเจียก

โรม-รม

พูดทับถมบรรดาแม่มาว่า “ไปเก็บดอกไม้มาโรมวาน” ก็ยังจะพยายามทำตัวให้เป็นที่หอมอยู่ทั้ง ๆ ที่แยเหลือเกินแล้ว คำอธิบายตอนนี้ไม่มีอะไรจะดีเท่ากับพูดว่า “เก็บดอกไม้มาโรมวาน” เป็นการยืนยันให้เห็นถึงน้ำหนักของคำทับถม

เที่ยงเที่ยงเทอ	พาเจ้าผมเรื่องไปเที่ยวเล่น
ท่มไบเรียงเส้น	ทัดดอกโรมโดย
ชาวดอกกุหลาบ	ลอสสามบยังไมโรย
ทัดดอกโรมโดย	บิเดยวกโรยแห่ง
ไบ-สไบ	ดอกกรมโดย-ดอกขมโดย
ดอกกุหลาบ-ดอกบานไม่รู้โรย	

ทับถมระหว่างดอกขมโดยกับดอกบานไม่รู้โรย ทำนองเปรียบเทียบความมั่นคงยั่งยืน

พาลันเทอ	อันมาผางผาง
ลุงเทพหัวต่าง	อยู่หว่างไม้แก่น
ฝนสาดก็ไมส่า	พ่าผ่าก็ไมแคลน
อยู่หว่างไม้แก่น	ตักแดนทำรังหยม
ไมส่า-ไมรูสีก ไมกลัว	หยม-ขั้ม, หยมหยาม

บทนี้ให้เห็นว่าเปรียบเทียบที่บทรบว่า ช่างดูตายไม่รู้ไม่อะไรเลยสักนึกเดียว

เท่าที่ยกตัวอย่างมายังเป็นส่วนน้อยที่สุดเท่านั้น ส่วนนวนประเภททับถม เป็นสำนวนที่ถนัดปากถนัดคำของคนใต้ ส่วนนวนสุดท้ายให้เห็นถึงการรักที่เสียคายน้อง ลอง

ให้ผู้อ่านพิจารณาดู พอจะเปรียบเทียบกับเพลงลูกทุ่ง “บัวตูมบัวบาน” ได้หรือไม่

โพตานเทอ	โพตานมีสองต้น
ข้างดงมอันพัน	ไม่เทเอาข้างไหนดี
ถ้อเอาง้างน้อง	แต่นักตายของข้างพี่
ไม่เทเอาข้างไหนดี	เสียทั้งสองข้าง
โพตาน-พุดตาน	ไม่เทเอา-ไม่รู้จะเอา
อ-จะ	(เท-ท)
	ตายของ-เสียตาย

สำนวนจับปลาสองมือคนใต้ สำนวนนี้รับรองว่ามีก่อนเพลงบัวตูมบัวบานแน่ ๆ เพราะเพลงร้องเรือเป็นเพลงพื้นบ้านของคนใต้

ที่กล่าวมานี้ยังไม่รวมประเภทที่ร้องล้อเลียนกันสน ๆ เช่น

อิกาทนมเทอ	นมแห่งเหมือนแท้หมา
นมนางโนรา	งามเหมือนดอกบัวทอง

กาหนดเป็นชื่อเมียเก่าของพระสุธน เอามาพูดทำนองทับถมว่าแก่ เห็นหมายถึงเห็นนั่นเอง ผู้อ่านบางท่านอาจไม่เข้าใจว่า เห็นหมาทำไมถึงผอมหรือดูแห้งอย่างนั้น นึกเป็นคำทับถมที่กินความลึกซึ้งนั่นเอง ตามปกติอาจเห็นเห็นหมาตัวอื่น ๆ เพราะหมาที่ เห็นเห็นจะเป็นหมาแก่หรือหมาที่ไม่มีเจ้าของต้องอดๆ อยากๆ กระจมั่ง □